

Степанченко Олена Сергіївна,
аспірантка
Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ПРОБЛЕМИ ДІЙСНОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОЧИНУ

Стаття присвячена дослідженню особливих ознак електронних правочинів, що укладаються в мережі Інтернет. В даній статті висвітлено поняття електронного правочину, телекомунікаційної системи. Закріплено низку вимог, яким повинен відповідати правочин, у тому числі й електронний, що здійснюється суб'єктами цивільного права. Ці умови традиційно об'єднуються у чотири групи, а саме: наявність у суб'єктів цивільних правовідносин правоздатності та дієздатності; відповідність внутрішній волі сторін їх волевиявленню, законність змісту правочину; укладення правочину у встановленій законом формі. Розглянуто докладно кожен із зазначених ознак електронного правочину.

Першої умови під час укладення електронного правочину дотримано тоді, коли кожен його учасник досяг повноліття чи іншим фактом набуття або надання повної цивільної дієздатності фізичній особі. Визначено, що коли стороною правочину є юридична особа, то повинні бути дотримані всі вимоги закону, передбачені для утворення юридичної особи. У статті розкрито проблемні питання дієздатності електронного правочину під час ідентифікації сторін. Друга умова дієздатності електронного правочину полягає у встановленні волі та волевиявлення сторін, які бажають укласти правочин. Доведено той факт, що воля формується особою шляхом усвідомлення нею своїх дій та «дій» комп'ютерної програми повинні визнаватись такими, що містять волевиявлення її власника. Третя умова дієздатності правочину полягає в законності змісту правочину. Встановлено, що правочини, які укладаються з допомогою електронних засобів зв'язку (електронні правочини), повинні мати таку ж юридичну силу, що й звичайні. Четвертою важливою умовою є дотримання встановленої законом форми. Проаналізовано три форми електронного правочину. Доведено позицію про те, що електронний правочин доцільно визнати таким, що вчинений у письмовій формі. Відповідно, правочини, які вчиняються за допомогою засобів електронно-обчислювальної техніки є лише проявом розширення кола різновидів письмової форми правочину, а не його окремою формою.

Ключові слова: електронний правочин, дієздатність правочину, правоздатність, дієздатність, воля, законність змісту правочину, форма.

Проблеми дієздатності електронного правочину

Вступ. Науково-технічний прогрес і розвиток економіки привели до того, що правочини, які вчиняються з використанням електронних засобів зв'язку, стають повсякденним явищем у нашому житті. Наразі ми є свідками формування нового інформаційного суспільства. Сьогодні є можливість укласти правочин як традиційним способом, так і більш оновленим, електронним, що офіційно регулюється законодавством. Сама комп'ютерна програма гарантує чесність угоди та її виконання, причому роль людського фактору в таких правочинах мінімізується. З огляду на темпи розвитку інформаційних технологій та тенденцію до розширення кордонів укладення правочинів з використанням комп'ютерних технологій стає вже не просто зручністю для фізичних і юридичних осіб, а й вимогою часу для тих суб'єктів підприємницької діяльності, які бажають залишитись на ринку та бути конкурентноспроможними.

В національному законодавстві основу правового регулювання правочинів, які укладаються в мережі Інтернет, складають Закон України «Про електронну комерцію» від 03.05.2015 № 675-VIII, Закон України «Про електронні документи і електронний документообіг» від 22.05.2003 № 851-IV, Закон України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 № 2155-VIII, Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 № 2346-III, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII, Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Водночас під час укладення правочинів з використанням електронних засобів зв'язку необхідно керуватися положеннями Цивільного кодексу України та інших актів цивільного законодавства, що регулюють договірні правовідносини в тій чи іншій сфері, навіть якщо вони не містять будь-

яких уточнень щодо укладення електронних правочинів саме в мережі Інтернет.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам укладення електронних правочинів присвячено чимало робіт вітчизняних учених, з-поміж яких А.В. Чучковська, Н.Є. Блажівська, С.В. Глібо, К.В. Єфремова та інші. Однак, дослідження цих вчених були проведені ще до прийняття нових законодавчих актів у сфері регулювання електронної комерції, і тому вони не враховують найновіших змін.

Мета статті полягає в дослідженні особливих ознак електронних правочинів, що укладаються в мережі Інтернет, які можуть мати наслідком визнання їх недійсними.

Виклад основного матеріалу. В національному законодавстві закріплено визначення електронного правочину. Так, відповідно до п. 7 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронний правочин – це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснена з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [1]. У цьому плані Закон про електронну комерцію до усталеного поняття «правочин», наведеного у ст. 202 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), додає кваліфікуючу ознаку електронного правочину, яка й робить його електронним: здійснення із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», телекомунікаційна система – це сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обміну інформацією шляхом передавання, випромінювання або приймання її у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб [2]. Даним законом запроваджено правові вимоги та механізми дистанційного укладення й виконання правочинів із застосуванням електронних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій, що дало можливість гарантувати законність, прозорість та достовірність таких операцій та, у свою чергу, прискорити інтеграційні процеси у світовий інформаційний простір.

Для того щоб визначити, чи є правочин, укладений в мережі Інтернет, дійсним варто керуватись вимогами Цивільного кодексу

України (далі – ЦК України) щодо дійсності правочинів (ст. 203 ЦК), а саме:

- наявність у суб'єктів цивільних правовідносин правоздатності та дієздатності;
- відповідність внутрішній волі сторін їх волевиявленню;
- законність змісту правочину;
- укладення правочину у встановленій законом формі.

Розглянемо докладно кожен із ознак електронного правочину.

1. Наявність у суб'єктів цивільних правовідносин правоздатності та дієздатності

Згідно з діючим цивільним законодавством України учасниками цивільних відносин, зокрема і суб'єктами при вчиненні правочинів, можуть бути: фізичні особи (громадяни України, іноземці і особи без громадянства, які користуються однаковими з громадянами України майновими і особистими немайновими правами за винятками, встановленими у законі), юридичні особи (вітчизняні, іноземні, спільні, вітчизняні з іноземними інвестиціями тощо), суб'єкти публічного права. Що стосується питання розширення кола суб'єктів правовідносин (зокрема і правочинів) на «більш далеку» перспективу, то в літературі можна зустріти твердження, що з часом суб'єктами права (а отже і правочинів) будуть визнані роботи, оснащені штучним інтелектом.

Суб'єктами договірних відносин, що виникають у мережі Інтернет, можуть бути всі суб'єкти цивільного права (фізичні та юридичні особи, публічно-правові утворення), особливі вимоги до них з правової точки зору не ставляться, а діють загальні положення, що визначають їх правоздатність і дієздатність. Аналіз чинного цивільного законодавства дає підстави стверджувати, що тільки з досягненням повноліття чи іншим фактом набуття або надання повної цивільної дієздатності фізичні особи мають право укласти будь-які правочини (в тому числі й електронні) дозволені законом.

Зокрема, законодавством (ст. 31 ЦК України) передбачена можливість здійснення малолітніми особами (особи до 14 років) дрібних побутових правочинів, які задовольняють побутові потреби особи, відповідають її

фізичному, духовному чи соціальному розвитку та стосуються предмета невеликої вартості.

В даному контексті виникає питання чи на законних підставах використані кошти (зроблено розрахунок) або ж це, наприклад, викрадена банківська картка. Застосуванню підлягає загальне правило про те, що правочин, який вчинено малолітньою, неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, може бути згодом схвалений її батьками (усиновлювачами) або одним з них, з ким вона проживає, або відповідно опікуном чи піклувальником. Правочин вважається схваленим, якщо ці особи, дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні (ст. 221, 222 ЦК України). Фактично, як і в традиційних правочинах, лише при зверненні особи про невідповідність правочину вимогам закону (наприклад, батьками чи опікуном малолітньої особи) може йтися про визнання такого правочину недійсним та настання відповідних наслідків.

На сьогодні існує практика деяких інтернет-крамниць у пропозиції покупцю поставити «галочку», яка б підтвердила його повну дієздатність, намагаючись таким чином частково захистити себе від наслідків укладення незаконного правочину, однак така позначка має чисто формальний характер та не гарантує дійсності зазначеної інформації.

Позитивним є досвід вітчизняних банків, які пропонують своїм клієнтам (за наявності дітей віком від 6 до 17 років) оформити картку, за допомогою якої дитина може розраховуватися за дрібні покупки. При оформленні такої картки вимогою банку є пред'явлення документів (паспорт, свідоцтво про народження) як дитини, так і того з батьків, хто оформлює таку картку. Таким чином, простежується відповідальність батьків за рішення надати можливість дитині самостійно розпоряджатися коштами.

Вартим уваги є іноземний досвід щодо участі неповнолітніх осіб в укладенні електронних правочинів. Наприклад, у США 21 жовтня 1998 року підписано **Закон про захист особистого життя дитини в мережі Інтернет**. Відповідно до цього закону оператори Інтернет-сайтів, спрямованих на дитячу аудиторію, або ж учасники електронної торгівлі, що навмисно запитують інформацію

особистого характеру у покупців-дітей у віці до 13 років, зобов'язані виконати цілий ряд умов, перш ніж правочин вважатиметься вчиненим. Для отримання податкових пільг у США необхідно забезпечити перевірку віку покупця за допомогою ідентифікації через кредитну карту, цифрове свідоцтво із вказівкою віку або ж за допомогою введення спеціального коду, який вказує на те, що покупець є повнолітньою особою [5].

Таким чином проблема правоздатності неповнолітніх осіб в мережі Інтернет є невирішеною, адже відповідно до статей 31, 32, 36 ЦК України діють обмеження щодо можливості дитини вчиняти певні правочини. Розвиток та впровадження інформаційних технологій, формування інформаційного суспільства, переведення багатьох сфер життя в інтернет-середовище зумовлює використання в національному законодавстві міжнародного досвіду з урахуванням принципів і норм міжнародного права, в тому числі закріплених в Конвенції ООН про права дитини та Модельному законі держав – учасниць СНД «Про основні гарантії прав дитини в державі». Водночас, права неповнолітніх осіб у сфері електронної торгівлі і надалі лишатимуться практично незахищеними, якщо держава не вживатиме комплексних заходів, спрямованих саме на запобігання ризиків у цьому сегменті торгівлі. Відтак, насамперед, необхідно актуалізувати національне законодавство у сфері захисту прав дитини. Пропонуємо внести зміни до Закону України «Про телекомунікації» та закріпити визначення інформаційної продукції для певної вікової категорії неповнолітніх осіб.

Якщо ж стороною правочину є юридична особа, то повинні бути дотримані всі вимоги закону, передбачені для утворення юридичної особи. Так, правочин юридичної особи, вчинений нею без відповідного дозволу (ліцензії), може бути визнаний судом недійсним (ч. 1 ст. 227 ЦК України). Кожна особа відповідно до статті 11 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» від 15.03.2003 № 755-IV може здійснити через мережу Інтернет безкоштовний запит та пошук відомостей у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та пере-

конатися в тому, чи мала місце державна реєстрація юридичної особи, чи має вона відповідні ліцензії, строк чинності яких не минув, чи не перебуває на стадії припинення тощо. Таким чином, засоби електронного зв'язку надають додаткові можливості щодо встановлення обсягу цивільної дієздатності суб'єкта підприємницької діяльності.

Однак часто трапляється так, що суб'єкти, які є власниками тих чи інших веб-сайтів, у межах яких здійснюється укладення договору в мережі Інтернет, не розміщують відповідну інформацію про себе на веб-сайті та використовують комерційну назву, а не власне юридичну назву, що перешкоджає пошуку інформації в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

На сьогодні в мережі Інтернет уже розроблено окремі інститути для ідентифікації таких осіб за допомогою сервісу «whois», що використовується для направлення запитів із приводу отримання інформації про реєстрацію доменного імені до фактичного делегування веб-адреси клієнту, проте це не вирішує проблему ідентифікації, оскільки власником доменного імені та власником інформації, розташованої на веб-сайті, можуть бути різні особи [7].

Місцем укладення електронного договору є місцезнаходження юридичної особи або місце проживання фізичної особи, яка є продавцем (виконавцем, постачальником) товарів, робіт, послуг (це положення відповідає ст. 67 ЦК України). Зазначимо, що часто власник веб-сайту інтернет-магазину не є власне продавцем товару чи виконавцем робіт та послуг, а тільки майданчиком для укладення договорів між продавцем та покупцем, що маємо враховувати при визначенні місця вчинення правочину. Так, Святошинський районний суд м. Києва у рішенні від 27.05.2019 у справі №759/7688/16-ц вказав, що «онлайн магазин є лише торговою площадкою, на якому приватне підприємство розмістило пропозицію на продаж товару», а тому суд прийшов до висновку, що вимоги позову до онлайн магазину заявлені безпідставно [9].

Таким чином, відсутність обов'язку особи, яка має намір створити веб-сайт, надати свої персональні дані (як для фізичних, так і для

юридичних осіб) створює перешкоди не лише під час визначення дійсності правочину, а й у разі необхідності притягнути відповідного суб'єкта до відповідальності. Найбільше труднощів під час визначення дійсності електронного правочину виникає під час ідентифікації сторін. Відсутність інформації про юридичну особу продавця на сайті інтернет-магазину фактично робить споживача безправним та унеможливує проведення контролюючим органом об'єктивного розгляду скарг. Відтак, насамперед, необхідно заборонити інтернет-торгівлю суб'єктам, які не розкривають власну реєстраційну інформацію (повне найменування суб'єкта господарювання, включаючи інформацію щодо організаційно-правової форми, або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності; місцезнаходження суб'єкта господарювання відповідно до даних державної реєстрації юридичної особи або відомості про реєстрацію фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, електронну та поштову адресу; у випадках, передбачених законодавством України відомості про наявність ліцензій або іншого дозвільного документа (номер, строк дії, найменування органу, що видав документ) тощо.

2. Відповідність внутрішній волі сторін їх волевиявленню.

Враховуючи той факт, що правочин є волевою дією цілком очевидно, що дія як волевиявлення повинна точно відображати і доводити волю сторін до відома інших осіб. Цікавою є точка зору Н. Є. Блажівської, яка вважає, що специфіка укладення електронних правочинів, перш за все, полягає в тому, що волевиявлення сторони в електронному правочині формується і доводиться до адресата з допомогою засобів електронно-обчислювальної техніки та електронних каналів зв'язку [4, с.15].

Найбільш поширеним в мережі Інтернет є цивільно-правові договори, що укладаються шляхом розміщення на веб-сайті публічної оферти. Відповідно, суб'єкт підприємницької діяльності пропонує невизначеному колу осіб укласти той чи інший договір на встановлених умовах. Саме розміщення умов договору на веб-сайті є формою волевиявлення такого суб'єкта. У свою чергу інша сторона (акцептант) вчиняє дії, передбачені правилами веб-сайту, за допомогою яких виражає власну

волю та погодження із запропонованими в публічній оферті умовами.

У матеріальному просторі не рідкість використання автоматів при укладенні публічного договору, аналогом цьому в мережі Інтернет є програма-робот, яка допомагає скласти, укласти та прийняти до виконання договір. У такому випадку виникають сумніви щодо дійсності договорів, укладених програмами-роботами без прямої участі фізичної особи.

Отже, вільне волевиявлення учасників правочину відіграє важливу роль під час встановлення дійсності цивільно правового договору, укладеного в мережі Інтернет. Враховуючи той факт, що воля формується особою шляхом усвідомлення нею своїх дій, цілком очевидно, що «дії» комп'ютерної програми повинні визнаватись такими, що містять волевиявлення її власника. Якщо несанкціонований доступ до програми буде підтверджено, то це стане підставою для визнання електронного правочину недійсним.

3. Законність змісту правочину

Зміст правочину не може суперечити актам цивільного законодавства, а також інтересам держави і суспільства, його моральним засадам (ч. 1 ст. 203 ЦК), тобто фізичні та юридичні особи повинні враховувати вимоги щодо здійснення цивільних прав, встановлених у ст.ст.12, 13 ЦК України та інших актах цивільного законодавства.

Враховуючи диспозитивний характер цивільного права та дії правила «дозволено все що не заборонено законом», в правочинах можуть бути передбачені будь-які додаткові умови, які мають істотне значення для сторін даного правочину (якщо вони не суперечать нормам діючого законодавства), що дає можливість сторонам врегулювати відносини на власний розсуд, внаслідок чого з'являються так звані «непоіменовані» договори. Основним тут є дія принципу свободи договору (тобто ніхто не зобов'язаний вчиняти правочини проти своєї волі, однак кожна приватна особа має право укладати правочин будь-якого змісту, якщо це не суперечить законодавству).

Цивільне законодавство України стосовно вирішення питання про законність змісту правочину прямо допускає аналогію права. Дії суб'єктів, що визнаються правочинами за

аналогією закону, породжують цивільно-правові наслідки тому, що їх зміст не суперечить нормам цивільного законодавства, які регулюють подібні відносини. Дії суб'єктів, що визначаються правочинами за аналогією права, підлягають правовій охороні тому, що їх зміст відповідає загальним принципам і суті цивільного законодавства, вимогам добросовісності, розумності та справедливості. Таким чином, зміст дій суб'єктів, що визнаються правочинами (незалежно від способу їх здійснення) за аналогією закону чи аналогією права, є законним, оскільки дозволений загальними нормами цивільного законодавства [4, с. 16-17].

З вищенаведеного можна зробити висновок, що правочини, які укладаються з допомогою електронних засобів зв'язку (електронні правочини), повинні мати таку ж юридичну силу, що й звичайні. Договір вважатиметься дійсним доки його недійсність не буде доведена в судовому порядку та встановлена рішенням суду.

4. Укладення правочину у встановленій законом формі

В українській доктрині цивільного права сформувались три погляди щодо визначення електронної форми правочину. Одні науковці, поділяючи підхід, прийнятий у багатьох зарубіжних країнах, вважають, що електронна форма правочину є окремою формою правочину. Цей підхід, зокрема, втілений у цивільному законодавстві Німеччини. Так, ст. 126а Цивільного кодексу Німеччини має назву «електронна форма», що свідчить про надання цій формі самостійного значення [6].

На думку представників іншої позиції, зокрема І. В. Спасибо-Фатєєвої, А. Чучковської та Н. Є. Блажівської правочин, вчинений з використанням електронних засобів зв'язку є різновидом письмової форми (другий підхід).

Як зазначає А. В. Чучковська, еволюція носія письмової форми не призводить до виникнення нової форми поряд із письмовою. Використання в якості матеріального носія письмової форми каменя, пергаменту, паперу не створювало кам'яної, пергаментної чи паперової форми. Тому акцент робиться не на носії форми, а на способі її закріплення - письмово за допомогою умовних знаків, які розташовуються у певному порядку.

На думку І. В. Спасибо-Фатєєвої під віднесенням договорів, вчинених за допомогою електронних засобів зв'язку, до письмових, слід розуміти як подання інформації (зміст договору) на інших носіях, аніж папір, однак із фіксацією волі (думки, намірів) сторін через логічно упорядковані знаки. Матеріальним носієм, на її думку, буде комп'ютерний диск, із якого зчитується відповідна інформація через її сприйняття на моніторі або після роздрукування на папері [8, с. 174].

Цивільне законодавство України електронну форму правочину ототожнює з письмовою формою. Підтвердженням цього є ст. 205 ЦК у якій зазначено, що правочин може вчинятися усно або в письмовій (електронній) формі. Сторони мають право обирати форму правочину, якщо інше не встановлено законом. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах (у тому числі електронних), у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони, а також якщо воля сторін виражена за допомогою телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку. Згідно із ч.2 ст. 207 ЦК письмова форма правочину має такий невід'ємний реквізит, як підписи сторін [3]. Тому в разі укладення цивільно-правового договору в мережі Інтернет, щодо якого законом вимагається письмова форма, він обов'язково має бути підписаний сторонами їхніми електронними цифровими підписами. Верховний суд у справі №922/788/19 дійшов висновку, що роздруковка електронного листування не може вважатись електронним документом в розумінні Ч.1 ст.5 ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» [10]. Зазначена норма встановлює, що електронним документом є той, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити. Електронний підпис є обов'язковим реквізитом, який використовується для ідентифікації автора та/або підписування електронного документа іншими суб'єктами документообігу. Накладення такого підпису завершує процес створення електронного документа.

Практично такий самий підхід сьогодні збережений і в цивільному праві країн

постсоціалістичного простору (ст.ст. 331.1, 406.3, 957.3, 972.1, 996.1 ЦК Азербайджану, ст. ст. 150, 161, 404 ЦК Білорусії, ст. ст. 152, 296 , 450 , 915 Вірменії, ст. 135 Казахстану, ст. ст. 137, 146 Молдови, ст. ст. 149, 160, 434, 847, 1125, 1270, 1275, 1317, 1324 ЦК Росії, ст. ст. 163, 185, 466, 871 ЦК Таджикистану, ст. 776 ЦК Узбекистану тощо) [4, с. 19].

Цікавим у цьому контексті є хрестоматійне судове рішення у справі *Howley v. Whipple* (1896 рік). У цьому судовому спорі виникло питання про те, чи вважається укладеним у письмовій формі договір, якщо сторони обмінялися між собою повідомленнями за допомогою телеграфу. Верховний Суд штату Нью-Гемпшир дав позитивну відповідь, сформулювавши при цьому достатньо оригінальну правову позицію. На думку суду, «...немає ніякого значення, чи були оферта або акцепт написані за допомогою звичайних пера і чорнил, чи як перо виступав мідний провід довжиною в тисячу миль. Неважливо також і те, що для укладення звичайного письмового договору сторони використовують чорнила, які не стираються, а при укладенні договору за допомогою нових технологій задіюється певна невлітима речовина, якою є електрика». Майже аналогічні правові позиції були сформульовані судами США і при вирішенні питання про додержання письмової форми договору у разі укладення його за допомогою обміну повідомлення телексом, телефаксом, факсом або через мережу Інтернет [6].

Крім цих підходів, у сучасній науковій літературі зустрічається ще один (третій підхід). Ураховуючи те, що більшість сучасних електронних договорів укладається шляхом приєднання Інтернет-користувачів до умов договору, викладених на певному веб-сайті, деякі вчені вважають, що в цьому разі має місце своєрідна суміш письмової і конклюдентної форми правочину.

Так, відповідно до ч.1 ст. 207 ЦК України, договір вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або кількох документах, у листах, телеграмах, якими обмінялися сторони. Договір вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо воля сторін висловлена за допомогою

телетайпного, електронного або іншого технічного засобу зв'язку. У такий спосіб законодавець розширює можливості вчинення договорів, надаючи переліку технічних засобів зв'язку невичерпності. Отже, основна вимога, яка висувається законодавцем (ч. 1 ст. 207 ЦК України) до письмової форми – це забезпечення фіксації договору. У літературі немає єдності думок щодо розуміння поняття форми електронного правочину. Ми підтримуємо позицію про те, що електронний правочин доцільно визнати таким, що вчинений у письмовій формі. Відповідно, правочини, які вчиняються за допомогою засобів електронно-обчислювальної техніки та електронних каналів зв'язку є лише проявом розширення кола різновидів письмової форми правочину, а не його окремою формою.

Висновки. Вчинення правочинів в мережі Інтернет та території України набуває все більшого розповсюдження останнім часом. Наведене в Законі України «Про електронну комерцію» поняття електронного правочину

носить малоінформативний характер. Законодавець не прописує конкретних умов дійсності електронного правочину. Зі змісту п.7 ст. 3 зазначеного закону не зрозуміло, за якими саме ознаками він відрізняється від «традиційних» правочинів. Це поняття може бути застосовано до будь-якого правочину, процес вчинення якого був пов'язаний з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Найбільше труднощів у визначенні дійсності електронного правочину виникає під час ідентифікації сторін. Відсутність інформації про суб'єктний склад правочину фактично робить споживача безправним, а останні зміни до цивільного законодавства носять фрагментарний характер. Швидкі темпи розвитку новітніх технологій, постійна зміна форм і способів вчинення таких правочинів вимагають від юристів нового докорінного переосмислення традиційних правових інститутів і положень національного законодавства з посиланням на практику іноземних держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 №675-19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.
2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 19.04.2014 №80/94-вр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>.
3. Цивільний кодекс України. Редакція від 19.02.2016 №435-15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Електронний правочин у цивільному праві України [Текст] : монографія / Н. Є. Блажівська ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. - К. : Правова єдність : Алерта, 2014. - 238 с. - Бібліогр.: с. 209-238.
5. Особливості правового регулювання договорів, що укладаються в електронній формі/ Т. Ю. Кулик. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pravolib.pp.ua/usloviya-deystvitelnosti-dogovorov-elektronnoy.html>
6. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації/ Н. Ю. Філатова// Проблеми законності, 2017. -Вип. 136.-с. 40-55.
7. Єфремова К. В. До перспектив правового регулювання Інтернет-правовідносин: господарсько-правовий аспект / К. В. Єфремова // Право та інноваційне суспільство. – 2014.- №1(2).-с.5-11.
8. Чучковська А. В. Правове регулювання електронної комерції в Україні. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
9. Рішення Святошинського районного суду м. Києва від 27.05.2019 по справі №759/7688/16-ц [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86725158>
10. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного суду від 28.12.2019 по справі №922/788/19 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86717260>

Степанченко Елена Сергеевна

ПРОБЛЕМЫ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОСТИ ЭЛЕКТРОННЫХ СДЕЛОК

Статья посвящена исследованию особых признаков электронных сделок, заключаемых в сети Интернет. В данной статье рассматриваются понятие электронной сделки, телекоммуникационной системы. Закреплено ряд требований, которым должна соответствовать сделка, в том числе и электронная, осуществляемая субъектами гражданского права. Эти условия обычно объединяются в четыре группы, а именно: наличие у субъектов гражданских правоотношений правоспособности и дееспособности; соответствие внутренней воле сторон их волеизъявлению, законность содержания сделки; заключения сделки в установленной законом форме. Рассмотрено подробно каждую из указанных признаков электронной сделки.

Первое условие при заключении электронной сделки соблюдено тогда, когда каждый ее участник достиг совершеннолетия или иным фактом приобретения или предоставления полной гражданской дееспособности физическому лицу. Определено, что когда стороной сделки является юридическое лицо, то должны быть соблюдены все требования закона, предусмотренные для образования юридического лица. В статье раскрыты проблемные вопросы подлинности электронной сделки при идентификации сторон. Второе условие подлинности электронной сделки заключается в установлении воли и волеизъявления сторон, которые готовы заключить сделку. Доказано тот факт, что свобода формируется лицом путем осознания им своих действий и «действия» компьютерной программы должны признаваться содержащими волеизъявление ее владельца. Третье условие действительности сделки заключается в законности содержания сделки. Установлено, что сделки, заключаемые с помощью электронных средств связи (электронные сделки), должны иметь такую же юридическую силу, что и обычные. Четвертым важным условием является соблюдение установленной законом формы. Проанализированы три формы электронной сделки. Доказано позицию о том, что электронная сделка, является сделкой, совершенной в письменной форме. Соответственно, сделки, которые совершаются с помощью средств электронно-вычислительной техники является лишь проявлением расширения круга разновидностей письменной формы сделки, а не ее отдельной формой.

Ключевые слова: электронный сделка, действительность сделки, правоспособность, дееспособность, воля, законность содержания сделки, форма.

Stepanchenko O.

PROBLEMS OF ELECTRONIC TRANSACTION VALIDITY

The article is devoted to the study of special features of electronic transactions concluded on the Internet. This article highlights the concept of electronic transaction, telecommunications system. There are a number of requirements that must be met by transactions, including electronic, carried out by subjects of civil law. These conditions are traditionally grouped into four groups, namely: the presence of the subjects of civil law legal capacity and legal capacity; compliance with the internal will of the parties to their will, the legality of the content of the transaction; concluding a transaction in the form prescribed by law. Each of these features of the electronic transaction is considered in detail.

The first condition during the conclusion of an electronic transaction is met when each of its participants has reached the age of majority or other fact of acquisition or granting full civil capacity to an individual. It is determined that when the party to the transaction is a legal entity, then all the requirements of the law provided for the formation of a legal entity must be met. The article reveals the problematic issues of the validity of the electronic transaction during the identification of the parties. The second condition for the validity of an electronic transaction is to establish the will and expression of will of the parties wishing to enter into a transaction. It is proved that the will is formed by a person by being aware of his actions and "actions" of a computer program must be recognized as containing the will of its owner. The third condition for the validity of the transaction is the legality of the content of the transaction. It is established that transactions concluded by electronic means of communication (electronic transactions) must have the same legal force as ordinary ones. The fourth important condition is compliance with the form prescribed by law. Three forms of electronic transaction are analyzed. The position that the electronic transaction should be considered as made in writing is proved. Accordingly, transactions that are made with the help of electronic computers are only a manifestation of the expansion of the range of varieties of the written form of the transaction, and not its separate form.

Key words: electronic transaction, validity of the legal action, legal capacity, legal capacity, will, legality of the transaction content, form.